

tartozását erősíti a három éve alakult énekkar, amely a ferences templom szentmiséin, a fertálymesteri rendezvényeken szerepel, de már országos rendezvényen is felléptek.

A fertálymesterség ma is rang Egerben, az „egriség” szerves része, a lokális öntudat erősítésének fontos eszköze. A jelenleg több mint 250 egykori és aktív fertálymester családjaiukkal és rokonaikkal fontos társadalmi bázist jelent a több évszázados hagyomány fennmaradásához. A tradicionális jelképpel való megjelenésük emeli a városi rendezvények ünnepélyességét, és folyamatosan emlékezteti a város lakosságát a város múlttal rendelkező, de a negyedekre és az egész városra kiterjedő mai funkciókat is ellátó intézményre.

Irodalom: *Breznay Imre: A fertálymesterségről.* Eger, 1907., *Breznay Imre: Az egri fertálymesterségről.* Eger, 1939., *Petercsák Tivadar: Fertálymesteri emlékek a Dobó István Vármúzeumban.* Az Egri Vár Híradója 36. Eger, 2004. 3–9., *Petercsák Tivadar: A fertálymesterek választása Egerben.* Tisicum XVIII. Szolnok, 2009. 527–534., *Petercsák Tivadar: Az egri fertálymesterek feladatainak változása a 18–20. században.* In: Történezként a katedrán. Tanulmányok Nagy József 80. születésnapjára (Szerk: Gebei Sándor-Makai János-Bartók Béla). Eger, 2009. 161–176., *Petercsák Tivadar: Az egri fertálymesteri bot és köpeny.* In: Történet-muzeológia. Tanulmányok a múzeumi tudományok köréből a 60 éves Veres László tiszteletére (Szerk: Gyulai Éva-Viga Gyula). Miskolc, 2010. 251–263., *Petercsák Tivadar: Fertálymesteri tablók a Dobó István Vármúzeumban.* Agria XLVI. Eger, 2010. 219–259., *Petercsák Tivadar: Hagyományörző fertálymesterek Egerben.* In: Eruditio, virtus et constantia. Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére (Szerk: Imre Mihály – Oláh Szabolcs – Fazakas Gergely Tamás – Száraz Orsolya). Debrecen, 2011. II. 607–615.

Petercsák Tivadar

A hegyközség és a hegybíró szerepe a szőlő- és borágazatban

A hegyközség – státuszát és célját tekintve – egy vagy több település termelői és felvásárlói által e tevékenységükhöz fűződő közös érdekeik előmozdítására, valamint az általuk előállított termékek származás-, minőség- és eredetvédelmére létrehozott köztisztület, autonóm önkormányzati testület alkotva. A hegyközségi rendszer önellátó, finanszírozási forrásai elsődlegesen a tagok befizetései, de közigazgatási, hatósági feladatok elvégzésére állami forrásokban is részesül. A hegyközségek a XIII. század óta alulról szerveződő, önkéntesen létrehozott szervezetek, a hegyrendek 1470-től eredeztethető irásbeliségét követően 1894-ben kaptak törvényi szintű elismerést. A szőlőhegy birtokos vagy bérlő gazdáinak bizonyos önkormányzattal rendelkező intézménye a XVI–XIX. században. Kialakulásuk körülményei tisztázatlanok. A hegyközség hasonlóan gazdasági és közigazgatási egység volt, mint a falu, melynek határában feküdt. Tagjai a szőlőbirtokosok és bérlők (együttesen a *hegynép*) évi 2–4 alkalommal *hegygyűlést* tartottak. Ekkor döntöttek a felmerült vitás ügyekről, megválasztották a hegyközség vezető emberét, a *hegymestert*, s az őt segítő 6–12 fős tanácsot. A hegyközségek életét az ún. *hegytörvények* szabályozták. Az első hegyközségi törvényt, amelyhez a jelenleg érvényes jogszabály is visszanyúlt, 1894-ben fogadta el a Parlament. „Újkori” létrehozásukat és működésüket a 1994. évi CII. törvény szabályozza, amelyet 1994. december 27-én fogadott el az Országgyűlés.

A hegyközség feladatai. Az érdekegyeztetésre, minőségbiztosításra, szőlészeti és borászati tevékenység összehangolására törvényben létrehozott köztisztület a hegyközségi rendszer. A hegyközség 1000 m. feletti szőlőterület, illetve szőlő-, must- vagy borfelvásárlás esetén kötelező tagságra épül, és a szőlőtermelőket, felvásárlókat, feldolgozókat, forgalmazókat, vagyis az ágazat összes árutermelő tevékenységet folytató szereplőjét tömöríti. Hatósági, közigazgatási, adminisztratív feladatkörei mellett tulajdonvédelmet (szőlőterületek őrzése, hegyország fenntartása), valamint szakmai koordinációt is ellát. A hegyközség legfontosabb feladata a terület arculatának, a hegyrendészeti szabályoknak a kialakítása, az eredet- és a minőségvédelem. Szabályozza a szőlőtelepítés terméshelyeit, a fajtákat és egyéb előírásokat alkot. A hegyközség tagjairól, területének, termelésének adatairól névjegyzéket készít, illetve nyilvántartást vezet. Védi a hegyközség tagjainak érdekeit, eljár a származás- és eredetvédelmet sértő cselekményekkel kapcsolatban. Figyelemmel kíséri, véleményezi és együttműködik az illetékes önkormányzat képviselő-testületével a hegyközség területét érintő településrendezési és -fejlesztési feladatokban. Együttműködik az agrárkamara területi és országos szervezeteivel, valamint a gazdasági és szakmai érdekképviseleti szervezetekkel. Adatot szolgáltat a jogszabályokban meghatározott közigazgatási- és állami szervezeteknek, szerveknek. Megszervezi az illetékes önkormányzatokkal együttmű-

ködvé a működési területén lévő utak, árkok, vízelvezetők karbantartását és felújítását. Közreműködik a hegytáj közjóléti szerepének növelésében, a turizmus elősegítésében, a táj szépségeinek, értékeinek propagálásában. Eredetvédelemmel kapcsolatos marketingtevékenységet végez, rendezvényeket, borkonkurrenkiákat szervez. Az előbbieket mellett hagyományörző szerepe is van, a hagyományaink megtartása, ápolása, a helyi szőlő- és borkultúra megőrzése kiemelt feladat. 1944-ig, a szocialista időszak előtt a hegybíróknak komolyabb hatáskörük volt, nem véletlen a *biró* jelző, azonnal igazságot tehetett, ítélkezhetett, hiszen erre felhatalmazása volt. Egy személyben felügyelte a határ rendjét a sok hegyőrrel együtt. Ma sajnos jóval kevesebb a tényleges jogkör, egyre kevesebb a szőlőterület, annak képe pedig elszomorító, nagyon messze kerültünk a szőlőskertektől.

A hegyközség szervezeti struktúrája. Magyarország 22 borvidékének 125 hegyközsége és 73.000 tagja van. A magyar hegyközségi rendszer háromszintű. Alapegysége a hegyközség. Egy-egy borvidék hegyközségei hegyközségi tanácsba szerveződtek, ez a második szint. A harmadik, országos szint, a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa 1996. március 28-án alakult meg. A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa egyben terméktanács is, amely a borágazattal kapcsolatban jogosult tárgyalásokat folytatni a kormánnyal. A hegyközség tagjainak összessége alkotja a közgyűlést, amely elfogadja a hegyközség alapszabályát és éves költségvetését, meghatározza a tagok által a hegyközségi rendszer fenntartására fizetendő hegyközségi járulékot, megválasztja a választmányt, az elnököt, a hegybíró, a hegyközségi tanácsa küldöttet, illetve az ellenőrző bizottság és ha vannak, az egyéb bizottságok elnökeit. A közgyűlés minden ügyben dönthet, amit a törvény vagy az alapszabály hatáskörébe utal. Választmányt – amely évente legalább kétszer ülésezik – a hegyközség csak akkor választ, ha legalább harminc tagja van, egyébként csak elnököt. A választmány a közgyűlés határozatai szerint irányítja a hegyközség működését. Az elnök egyben a választmány elnöke is. Harmadik személyekkel, illetve a hatóságokkal szemben ő képviseli a hegyközséget.

A hegybíró. Az operatív ügyeket a hegybíró intézi, aki a szőlő- és borszármazási igazolást kiállítja a megtermelt szőlő- és bormennyiségekről, amelynek alapján a bor eredete ellenőrizhető. Törvényben kikötött feladatai többek között: a feladatokat ellátó szervezet működtetése, a munkáltatói jogok gyakorlása a hegyközség alkalmazottai felett, az ülések előkészítése, az adminisztráció, az utalványozás, a közgyűlés és a választmány határozatainak a végrehajtása, a hegyközségi vagyon kezelése, a gazdálkodás irányítása, illetve a közigazgatási ügyek mellett a járulékok, bírságok, szolgáltatási díjak beszedése. A hegyközség többi tisztviselőjéhez hasonlóan a hegybíró is a közgyűlés választja, megbízatása határozatlan időre szól. A hegybíró nem köztisztviselő, bár a rendkívül szigorú megválasztási feltételek közé tartozik a közigazgatási versenyvizsga letétele is. A törvényi rendelkezés szerint hegybíró csak olyan büntetlen előéletű magyar állampolgár lehet, aki „a szőlészet és borászat területén szakmai felkészültséggel és gyakorlati jártassággal rendelkezik”. A hegybíró, illetve a hegyközség elnöke országsszerte különböző fórumokon képviseli a hegyközséget, aminek promóció szempontjából szintén van jelentősége.

Tarsoly József
Eger Város Hegybírója

Akik Egerben meghonosították a teraszos szőlőművelést

A teraszos művelés lényege, hogy olyan lejtős területeken is lehetővé váljon a termelés, ami egyébként nem művelhető. A teraszok csaknem vízszintes párkányokból állnak, melyeket egymástól megfelelő magasságban építenek meg és általában kőfalakkal támasztanak alá. Csökkentik a vízfolyást és javul a vízmegtartás. Jó állapotban tartásukkal általában az erózió megelőzhető. A teraszok építése nagy mennyiségű talaj megmozgatásával jár, gondos karbantartást igényelnek és nem alkalmasak a nagyméretű gépeket igénylő gazdálkodáshoz. A mediterrán országokban (Ciprus, Görögország, Franciaország, Málta, Olaszország, Portugália, Spanyolország) hatalmas területeket foglalnak el teraszok, ahol leginkább szőlő és olajfa-ültetvények találhatók.

Az Eger mellett Eged-hegy a város látképtől elválaszthatatlan. Két részből áll: Kis- és Nagy-Eged, mely a Bükk Nemzeti Park tervezett délnyugati bővítésének részét képezi. Az Eged különös jelentőséggel bír nemcsak Eger, hanem a magyar szőlő- és bortermelés történetében is. Magyarország legmagasabbján (536 m) fekvő szőlőtermő területe, melynek felszínére a napsugarak szinte merőlegesen ér-